

Ajankohtaista rautatiemarkkinoista ja niiden sääntelystä

Risto Saari, LVM

16.11.2016

LIIKENNE- JA
VIESTINTÄMINISTERIÖ

Ajankohtaisia asioita

1. EU:n neljännen rautatiepaketin täytäntöönpano (markkinaosa)
2. Liikennekaari
3. Suomen ja Venäjä välinen sopimus suorasta kansainvälisestä rautatieliikenteestä
4. Rautatiemarkkinadirektiivin (2012/34/EU) nojalla annetut/annettavat komission asetukset
5. Muuta

1. EU:n neljäs rautatiepaketti: markkinaosa

- Markkinaosaan sisältyvät:
 - Ns. palvelusopimusasetuksen (1370/2007) muuttamista koskeva asetus;
 - Ns. rautatiemarkkinadirektiivin (2012/34/EU) muuttamista koskeva direktiivi; sekä
 - Ns. rautatieyritysten kirjanpitoasetuksen (1192/69/ETY) kumoamista koskeva asetus
- Neuvosto hyväksyi EU:n neljännen rautatiepaketin markkinaosan säädökset lopullisesti 17.10.2016.
- EP hyväksynee täysistunnossa todennäköisesti marraskuun lopulla.
- Voimaan, kun julkaistu EU:n virallisessa lehdessä.
- Täytäntöönpanoa varten 24 kk: loppusyksyyn 2018 saakka.

PSO-asetuksen muutosasetus

- Keskeisin sisältö:
 - **Kilpailuttamisesta pääsääntö** julkisen palveluvelvoitteen mukaisten palvelujen hankintaan.
 - PSO-sopimuksetkaan eivät automaattisesti takaa yksinoikeutta: sääntelyelimen tehtävä **tasapainotesti** (täytäntöönpanoasetus tasapainotestistä viimeistään 16.12.2018 mennessä).
 - **Suorahankintana** jatkossakin voidaan hankkia pienimuotoiset palveluhankinnat (alle 7,5 milj. euroa/500 000 hkm).
 - Myös isommissa hankinnoissa mahdollisuus suorahankintaan, jos **asetettujen kriteerien (palvelujen ja kaluston laatu, kattavuus, täsmällisyys) perusteella voidaan suorahankinta** osoittaa yhteiskunnallisesti kilpailutusta tehokkaammaksi.
 - Ennen 3.12.2019 tehdyt sopimukset **voimassa 10 vuotta** voimaatulosta eli korkeintaan marraskuun 2026 loppuun asti.
- PSO-asetusta ja sen muutosasetusta – kuten EU-asetuksia yleensä – sovelletaan sellaisenaan ilman kansallista täytäntöönpanoa.
- PSO-asetuksen muutosasetuksen soveltaminen tarvitsee tuekseen joitakin täydentäviä kansallisia säännöksiä:
 - Viranomaistehtävät ja rajaukset.
 - Nämä säännökset osaksi Liikennekaarta.

Rautatiemarkkinadirektiivin muutosdirektiivi

- Avoin markkinoillepääsy 3.12.2019 alkaen:
 - Rataverkon käyttöoikeuden myöntäminen ja sääntelyelimen tasapainotesti.
- Rataverkon haltijan järjestäminen niin, että sen riippumattomuus rautatieyrityksistä on turvattu.
 - Valvonta ja johtavat elimet.
- Rataverkon haltijan olennaiset tehtävät:
 - Kapasiteetin jako ja rataverkon käyttöoikeus;
 - Hinnoittelu.
- Liikenteen ohjaus ja kunnossapito:
 - Syrjimättömyys, toimivuus ja häiriötilanteet.
- Mahdollisuus ulkoistaa tehtäviä:
 - Vastuukysymykset.
- Rataverkon haltijan rahoituksen läpinäkyvyys.
- Yhteistyösopimukset.
- Vertikaalinen integraatio.
- Yhteistyöryhmä ja eurooppalainen verkostoituminen.
- Säännökset rautatielakiin ja uusi luku 2 a Rataverkon haltijan tehtävien organisoinnista (Live-laki?).

Rautatiemarkkinadirektiivin muutosdirektiivi

- Toimenpiteet häiriötilanteissa (RL 81 §):
 - Pysynee rautatielaissa.
- Sääntelyelimen tehtäviä ja toimintavaltuuksia koskevia säännöksiä muutetaan:
 - Pysynevät rautatielaissa.
- Toimilupasäännöksiin pieni tarkennus - viittaus voimassa olevien kansallisten työehtosopimusten noudattamisesta hyvämaineisuuden ehtona:
 - Toimilupaa koskevat säännökset kokonaisuudessaan liikennekaareen (2-vaihe).

HE eduskunnalle

- Rautatiemarkkinadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpanoa koskeva HE annettava eduskunnalle viimeistään kevätkaudella 2018, jotta täytäntöönpanosäännökset ehtisivät tulla voimaan aikataulussa syksyllä 2018.
 - Tähän HE:hen rinnakkaislakina liikennekaaren muuttamista koskeva HE.
- HUOM! Teknisen osan (yhteentoimivuus- ja rautatieturvallisuusedirektiivin) täytäntöönpanoa koskeva HE annetaan alkuvuodesta 2019 (15.6.2019 tekninen osa oltava pantu täytäntöön).

2. Liikennekaari

- Liikennekaaren ensimmäinen osa annettiin eduskunnalle 22.9.2016.
 - Kokosi yhteen tieliikenteen sääntelyä markkinoillepääsyn osalta.
- Liikennekaaren toinen vaihe pyritään antamaan kevät/kesällä 2017:
 - Rautateiden, merenkulun ja ilmailun markkinoillepääsyä koskeva sääntely kodifioidaan liikennekaareen.
 - Rautatieliikenteen osalta tarkoittanee ensisijaisesti rautatielain toimilupasäännöksiä siirtämistä osaksi liikennekaarta.
 - Ammattipätevyydet: kelpoisuuslaki (1664/2009) siirtyy pääosin osaksi liikennekaarta ja säännökset rajataan koskemaan vain veturinkuljettajadirektiivin mukaisia täytäntöönpanosäännöksiä.
 - Rekisterit.
 - Varautuminen: RL 81 § liikennekaareen.
- Sidosryhmätilaisuudet käynnistymässä joulukuussa.
- 1. ja 2. vaihe voimaan 1.7.2018; osa säännöksistä voidaan säätää tulemaan voimaan jo aikaisemmin.
- Kolmannessa vaiheessa vielä tarkennuksia liikennekaareen liikennejärjestelmänäkökulmasta.

3. Venäjä-sopimus

- Eduskunnan hyväksyntä maaliskuun alussa 2016.
- TP vahvisti valtiosopimuksen 3.6.2016.
- Ministeriöiden välinen hallinnollinen sopimus ja tekniset liitteet parafoitiin 7.10.2016.
- Ratifiointiasiakirjojen vaihto 21.11.2016:
 - Valtiosopimus, hallinnollinen sopimus ja tekniset liitteet kaikki voimaan 21.12.2016 (30 pv myöhemmin).
- Venäjä-yhdysliikenne avautuu kilpailulle Suomen rataverkolla.

4. Rautatiemarkkinadirektiivin (2012/34/EU) nojalla annettu delegoitu sääntely

A) Annetut asetukset:

1. Komission asetus (EU) 869/2014 **uusista rautateiden henkilöliikennepalveluista**: millä ehdoilla PSO-reitillä voi kansainvälinen junayhteys ottaa asemilta matkustajia, sääntelyelimen tasapainotesti;
2. Komission asetus (EU) 870/2014 rautateiden **ratakapasiteetin hakijoita** koskevista edellytyksistä; oikeus (ei velvollisuutta) asettaa takuumaksu vakuudeksi siitä, että ratakapasiteetin hakija on vakavissaan ratakapasiteetin hakemisessa;
3. Komission asetus (EU) 2015/171 **toimiluvista**: toimilupaa haetaan jatkossa yhdenmukaisella lomakkeella;
4. Komission asetus (EU) 2015/429 **meluvaikutuksista** aiheutuvien kustannusten hinnoittelussa noudatettavista yksityiskohtaisista säännöistä: sisältää yksityiskohtaisempia säännöksiä siitä, miten jäsenvaltiot voivat antaa (ei velvoitetta) alennuksia hiljaisten jarruanturoiden asentamista varten tai miten jäsenvaltioilla on tämän lisäksi rajoittamaton oikeus asettaa meluisalle kalustolle kansallisesti ratamaksun perusmaksun korotuksia;
5. Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2015/909 rautatieliikenteen harjoittamisesta **suoraan aiheutuvien kustannusten yksityiskohtaisista laskentasäännöistä**: sallii nykyisen muotoisen tonnakilometripäristeisen ratamaksun perusmaksun Suomessa;
6. Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2015/1100 **rautatiemarkkinoiden seurantaan** liittyvistä jäsenvaltioiden raportointivelvollisuuksista (RMM-seuranta): tarkentaa niitä tilastotietoja, joita jäsenvaltiot ovat toimittaneet jo tähänkin asti Euroopan komissiolle.
7. Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2016/545 rautateiden **ratakapasiteetin käyttöoikeuden myöntämisestä** koskeviin puitesopimukseen liittyvistä menettelyistä ja perusteista: menettelytavat puitesopimusten mukaisten hakemusten käsittelylle ja yhteensovittamiselle

B) Tulossa olevat asetukset:

1. Palveluiden tasapuolista saatavuutta koskeva asetus (RMD 13(9) artikla).
2. Sopimusmaksu (RMD 12(5) artikla).
3. Kapasiteetin jakaminen ja liitteen VII uudistaminen (RMD 43 artikla).
4. EU:n neljännen rautatiepaketin nojalla vielä ainakin tasapainotestiä koskeva täytäntöönpanoasetus sekä mahdollisesti sääntelyelinten yhteistyötä koskeva täytäntöönpanoasetus.

5. Muuta

- Kotimaan henkilöliikenteen avaaminen kilpailulle.
 - PMI Sipilän hallituksen välikysymysvastaus marraskuussa 2015: toimenpiteiden valmistelu käynnistettiin.
- Kun hallitustasolla on sovittu kilpailun avaamisen mallista ja toimenpiteistä, ministeri Berner julkistaa ne.
- Meneillään lisäksi Live-hanke ja virastaselvitys.